

Skulptorstvo spada među najpoznatija a o njemu uvjerljivo govore primjeri br. 22, 50, 83, 93, 132. Cijenjeno je slikarstvo po stijenama (br. 20, 26) a kao ilustraciju uz priče nalazimo neke primjere tzv. »rendgenskog slikarstva«, čija je osobitost u tome da ne prikazuje samo obrise životinja, nego njihov kostur i unutrašnje organe (vidi str. 127).

Teškoće na koje je autorica nailazila pripremajući ovu zbirku poznate su svima koji se bave izvan-evropskim kulturama i narodima čiji je kulturni krug bitno drugačiji od našeg. Prevodilački problemi logična su posljedica nepodudarnosti svjetonazora, pa su nemogućnosti iznalaženja adekvatnih termina za određene pojmove nadomještene posuđenicama ili brojnim objašnjenjima bez kojih bi neupućenom čitaocu priče nužno ostale nerazumljive. Njihova sintaksa nije podložna direktnom prevođenju i tu je svoju tvrdnju autorica potkrijepila primjerom br. 138, čime se ujedno ogradila od moguće primjedbe o slobodnom prevođenju.

Uz pogovor, na kraju knjige dodana su objašnjenja ključnih riječi i popis tipova, koji je sačinio dr. Hans-Jörg Uther iz Göttingena; slijedi popis literature i karta s geografskom rasprostranjenošću plemena o čijim je mitovima bilo riječi u ovom svesku. Zahvaljujući tako opsežnom popratnom aparatu, knjiga može poslužiti za komparativne studije.

Snežana Zorić

Märchen aus dem Tschad, Herausgegeben und übersetzt von **Herrmann Jung-raithmayr**, Die Märchen der Weltliteratur, Eugen Diederichs Verlag, Düsseldorf-Köln 1981, 288 str.

Činjenica da je tradicionalnoj Africi južno od Sahare pismo gotovo nepoznato, a ako je i poznato nije u upotrebi, uvjetuje da susret s pričama Republike Čad, ovdje zapisa-

nima, nužno ostane distanciran, impersonalan, onakav kakav jedino i može biti budući da je izostalo direktno, usmeno ophođenje. U takvoj jednoj kulturi bez pisma prostor i vrijeme drugačije se iskušavaju i mjere, teško se uspostavljaju podudarne vrijednosne predodžbe i misaone asocijacije, pa tako, čitajući prijevod, uvijek ostajemo zakinuti za jedan dio istine i života koji ona u sebi nosi a koji se pričom nastoji prenijeti. Prenoseći jednu »usmeno mišljenu« formu u adekvatan pisani oblik, uvijek smo u rascjepu između doslovnog ali sirovog prijevoda ili pak slobodne interpretacije, što u prvom slučaju u čitaoca izaziva dojam jezične primitivnosti.

Inače, sve su priče sabrane za ovu zbirku ispričane ZA i OD članova plemena, pa prvi dodir »autsajdera« s njima obiluje nerazumijevanjem. Većina je priča sakupljena među pripadnicima naroda Mokilagi iz sela Mukula na jeziku mokilko.

Boraveći među njima od 1971. g., autor je uspio uspostaviti brojne kontakte s kazivačima (o njima opširno govori i nabraja ih u pogovoru s popisom priča koje je od njih čuo) i ljudima koji su mu pomogli pri prevođenju. Ponekad se prevodilo i posredstvom francuskog i arapskog.

Sadržajno su priče podijeljene u tri skupine. Od br. 1 do 12 to su etnološke i mitološke priče. Mnoga ponavljanja koja ih karakteriziraju (br. 4) Afrikanci smatraju izuzetnim stilističkim užitkom jer tek time se stare istine ponovo oživljuju i čine djelatnima. Interesantno je među njima spomenuti priču br. 10, čiji je motiv podudaran evropskom »Sézame, otvori se!« (Mot. D 1552.2).

Drugu skupinu čine bajke (br. 13—28), u kojima se očituje težnja nadljudskim moćima. I ovdje nailazimo na podudarnost motiva. U priči br. 13 o magijskom pijetlu Disalu i njegovoj zloupotrebi prepoznajemo evropski motiv »Stoliću, rasprostri se!« (AaTh 563 i Mot. D 1413), a u priči br. 20 motiv Ivice i Marice (AaTh. 327), samo što ovog puta

dječak putem ne rasipa kamenčiće, nego zrna prosa. Osim toga ova priča ne pripada tradiciji naroda Mokilagi, nego Sumray na jeziku sibine. O nadljudskom rođenju riječ je u br. 16—18, a motiv Amora i Psihe (AaTh. 425) susrećemo u priči br. 23.

U mokilko životinjskim pričama, koje čine treću i posljednju skupinu ove zbirke (br. 29—51), životinje su simbolične figure koje su nosioci ljudskih osobina, a najčešći lik među njima je Duyu, hijena. Ona je simbol za sve glupo, smiješno i strašno (br. 40—51). Bivol i slon samo su naivni i ne previše pametni (br. 9, 30, 32, 39), a majmune karakterizira lukavost i prepređenost (br. 35, 38, 39) jednako kao i zečeve (br. 36), koji zbog objestit ponekad i plačaju »ceh« (br. 33).

Sve je priče sabrao sam autor, osim br. 21 i 37 s jezika tupuri, za koje zahvaljuje Suzanni Ruelland iz Pariza, i br. 7, 29 i 31, koje je na jeziku kera sakupila Karen Ebert iz Marburga.

Nakon pogovora autor je dodao objašnjenja riječi te opširan popis svih priča s originalnim naslovima, podacima o snimku, samoj priči i kazivaču. Nakon popisa literature slijedi registar tipova, koji je sačinio Hans-Jörg Uther iz Göttingena.

Snježana Zorić

Märchen aus Namibia. Volkserzählungen der Nama und Dama, Herausgegeben und übersetzt von **Sigrid Schmidt**, Die Märchen der Weltliteratur, Eugen Diederichs Verlag, Düsseldorf-Köln 1980, 285 str.

Namibija je područje koje se u razdoblju od 1884. do 1915. nazivalo njemačkom jugozapadnom Afrikom. Zemlju nastanjuju dva naroda — Dama na sjeveru i Nama na jugu. Iako ti narodi etnički pripadaju sasvim različitim skupinama (različite su tjelesne građe, kod jednih prevladavaju mongoloidni elementi, kod drugih negroidni; način života im je

drugačiji — Name se bave stočarstvom a Dama lovom i sakupljanjem plodova), ono zajedničko što ih povezuje i drži zajedno jest jezik nama. Općenito gledano, Dama su konzervativniji dok su Name skloniji promjenama, evropeizaciji, a od prije stotinjak godina oba su naroda prešla na kršćanstvo. U tom je kontekstu interesantno pitanje, a postavlja ga i ova zbirka — što je izvornije, tradicija Nama ili Dama, jer između ta dva naroda teško je naći bitnu razliku. Jedina differentia specifica jest stočarstvo, za koje je sasvim sigurno da se Dama nisu njime bavili. Kada se ta tema pojavljuje u ključnoj funkciji u priči (br. 101, 7), smatra se pripadnom Namama iako je možda pričaju Dama ili je čak samo Dama poznaju (br. 7) i među njima se prenosi.

Danas pripovjedačko blago naroda Dama i Nama tvori jedno jedinstvo, čiji reprezentativni presjek donosi ova knjiga a koji je sačinjen uglavnom od autorovih tonskih zapisa iz godine 1960—1962, 1972. i 1975. Autor je nastojao priče prenijeti onako kako su bile predane, tako da nema stilskog jedinstva, nego su pripovijedanja ovisila o kazivaču i njegovu načinu iznošenja. Starica Witbooi na primjer, voljela je pjevane ulomke (br. 6). Gariseb onomatopejske izraze (br. 13) itd. ... Priče su predane tematski, tako da zbirka počinje najstarijim slojem u kojem je riječ o nastanku smrti, izgubljenoj besmrtnosti i jedinstvu čovječjeg i životinjskog svijeta. Sve dok je postojalo jedinstvo među njima, postojala su i čuda — svi su govorili jednim jezikom, imali su sposobnost oživljavanja mrtvih... Razaranjem tog jedinstva prelazi se iz pravremena u sadašnje vrijeme, što je simbolično prikazano i u činu inicijacije dječaka — iz djetinjeg on prelazi u odraslo doba. U toj se slici mitsko doba poistovjećuje, dakle, s djetinjim, rajskim.

Drugu skupinu sačinjavaju priče o Heisebu (br. 6—33), koje su danas sasvim zaboravljene i zato su ovdje prenesene sve dosad poznate ver-